

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Балдинюк О. Д.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Черкаська область, Україна

Сучасний етап розвитку вищої освіти в нашій державі висуває посилені вимоги до професійної підготовки соціальних працівників. Це має бути особистість з високим рівнем освіти та культури; добра, комунікабельна, з високим рівнем емпатії; бути гнучкою в прийнятті рішень та їх подальшому виконанні; мати організаційні здібності тощо.

Перелік професійно-особистісних якостей фахівця соціальної сфери зафіксований в основоположних документах, а саме: Міжнародній Декларації етичних принципів соціальної роботи, Міжнародних етичних стандартах соціальних працівників, етичному кодексі Національної Асоціації соціальних працівників США, етичному кодексі спеціалістів із соціальної роботи України.

Питання комунікативної діяльності фахівця розглядається в різних аспектах: філософському (М. Каган, Л. Буєва), психологічному (Б. Ананьєв, Л. Виготський), педагогічному (В. Кан-Калік, Н. Кузьміна, А. Мудрик).

Значний вклад у вивчення та розробку професійно-особистісних якостей соціального працівника внесли Р. Вайнола, Ю. Галагузова, А. Капська, Л. Міщик, В. Поліщук, Н. Сейко, С. Харченко та ін.

Разом з тим, необхідно зазначити, що у наукових дослідженнях висвітлено лише окремі аспекти проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування та вдосконалення професійно-мовленнєвих комунікативних вмінь та навичок.

Мета статті полягає у комплексному аналізі умов, що є важливими для вдосконалення комунікативної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери.

У Законі України «Про вищу освіту» професійна підготовка розглядається як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом професійної підготовки або спеціальності.

Процес професійної підготовки майбутнього соціального працівника являє собою комплексну систему, що включає в себе цілеспрямоване вивчення навчальних дисциплін різних циклів (загальні гуманітарні, соціально-економічні, природничі, загальнопрофесійні, спеціальні та дисципліни спеціалізації), формування професійних знань, умінь та навичок, а також розвиток особистісних якостей майбутнього фахівця.

Як наголошує Ю. Вербиненко, професійна кваліфікація науково-педагогічного працівника включає такі складові: 1) спеціально-предметну компетентність (тобто глибокі та всебічні знання з навчальної дисципліни, яку викладає науково-педагогічний працівник, а також широка ерудиція в цій науково-предметній галузі), 2) психолого-педагогічну компетентність (глибокі теоретичні знання з психології і педагогіки, а також уміння втілити їх у практиці навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі), 3) комунікативну компетентність (здатності здійснювати педагогічне спілкування під час навчально-виховного процесу), 4) соціокультурну компетентність [1].

Одним із головних завдань організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі є створення сприятливих педагогічних умов для формування комунікативних умінь та навичок майбутніх фахівців соціальної сфери.

Спілкування – одна з основних категорій соціальної педагогіки та соціальної роботи. Людина стає особистістю в результаті взаємодії, спілкування з іншими людьми.

Комунікативною діяльністю є складний, багатоплановий процес встановлення та розвитку контактів між соціальним працівником і клієнтом, який породжений соціальними та психологічними потребами клієнта, будується на відносинах партнерства і довіри та включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття та розуміння один одного [2].

Ми погоджуємось з позицією О. Сас про те, що комунікативні вміння є видом «...професійних умінь педагога, що забезпечують реалізацію компонентів педагогічного спілкування, уможлиблюють здійснення суб'єктивної взаємодії, відносяться до продуктивної діяльності та в такій діяльності формуються й розвиваються», а комунікативні навички виступають «...здатністю людини взаємодіяти з іншими, адекватно інтерпретувати отриману інформацію, а також правильно її передати» [3].

Для забезпечення цілеспрямованого формування комунікативних умінь та навичок у соціального працівника необхідне виконання ряду умов.

Зокрема, важливою умовою є отримання теоретичних знань та практичних умінь. Сюди можна віднести знання форм, методів, технологій соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення. Ця умова реалізується під час прослуховування лекційних курсів та на практичних заняттях, на яких студенти аналізують конкретні ситуації, беруть участь у соціально-психологічних тренінгах та імітаційних іграх, накопичують індивідуальний досвід роботи з людьми.

Ще однією важливою умовою формування комунікативної компетентності майбутнього соціального працівника є чіткість та повнота уявлень студентів про їх майбутню професійну діяльність та необхідних для забезпечення її ефективності професійно важливих комунікативних якостей.

Якщо говорити про основні важливі комунікативні вміння соціального працівника, то фахівець повинен уміти:

- організовувати та управляти комунікативним процесом в будь-якій прийнятній для клієнта формі;
- формулювати свої думки, використовуючи мовний етикет;
- володіти на практиці невербальною комунікацією, постійно підтримуючи зворотній зв'язок;
- володіти технікою мови, вміти використовувати риторичні прийоми та фігури;

- вміти аналізувати конфлікти, кризові ситуації, конфронтації та вирішувати їх;
- розуміти клієнта, його потреби, почуття та думки на основі знання закономірностей цієї соціальної групи, до якої він відноситься;
- уміти при допомозі слів здійснювати психотерапію у спілкуванні, знімати стрес, адаптувати клієнта до відповідних умов, коректувати його поведінку та оцінки [4, с. 250-251].

Надзвичайно важливою умовою формування комунікативної компетентності є участь студентів у педагогічній практиці, яка дає їм можливість максимально наблизитись до умов професійної діяльності. Саме під час проходження практики не тільки відбувається перевірка теоретичної та практичної готовності студента до самостійної роботи, а й проявляються елементи розвиваючого творчого навчання, створюються широкі можливості для розвитку особистісного потенціалу майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верби́ненко Ю. Професійна готовність до педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / Ю. Верби́ненко – Режим доступу : [http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/ Professional.pdf](http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/Professional.pdf)
2. Никольская Т. В. Формирование коммуникативных умений у будущих социальных работников в вузе : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Казань, 2001 – 150 с.
3. Сас О. О. Педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок майбутніх вихователів на семінарсько-практичних заняттях із дошкільної лінгводидактики [Електронний ресурс] / Сас О. О. // Народна освіта : електронне наукове фахове видання. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2414
4. Социальная работа / под общ. ред. проф. В. И. Курбатова. - Ростов н/Д: Феникс, 1999. – 576 с.